

İNSAN HAKLARI

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Sekreterinin Basın Bildirisi

Dilekçeler No : 14116/88 - SARGIN/TÜRKİYE

No : 14117/88 - YAĞCI/TÜRKİYE

11 Mayıs 1989 tarihinde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, numaraları yukarıda belirtilen ve Türkiye'ye karşı yöneltilmiş olan dilekçelerin kabul edilebilirliği ve esası hakkında bir duruşma yapmıştır.

Dilekçeler, iki türk siyasi şahsiyetinin gözaltında bulundurulma koşulları konusundadır. Dilekçeler, Sözleşmenin 5. madde, 1. paragrafı (yakalanmanın) yasallığı), 5. madde, 3. paragrafı (derhal yargıç önüne çıkarılma hakkı), 5. madde, 4. paragrafı (tutukluluğun yasallığı hakkında kısa sürede karar verilmesini isteme hakkı) ve 3. maddesi (işkencenin, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelenin yasaklanması) açısından ortaya çıkan problemlere ilişkindir.

Duruşma sonucunda, kapalı oturum ile toplanan Komisyon dilekçeyi görüşmüş ve kabul edilebilir bulmuştur.

Dilekçe sahipleri , 1926 doğumlu (Nihat Sargın) ve 1944 doğumlu (Nabi Yağcı) türk vatandaşlarıdır. Uzun yıllar Türkiye dışında kaldıktan sonra 1987 yılı Kasım ayında ülkelerine dönmeye karar vermişlerdir.

Dilekçe sahipleri, 16 Kasım 1987 gününde, Ankara havaalanına gelişlerinde, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığının emri üzerine yakalanmışlar ve aynı gün Savcılık kararı ile gözaltına alınmışlardır.

Gözaltının bitiminde, 5 Aralık 1989 tarihinde, soruşturma ile görevli yargıç dilekçe sahiplerini dinlemiş, Türk Ceza Kanununun devletin şahsiyetine karşı işlenmiş suçlara ilişkin çeşitli maddelerine muhalefetten suçlanmış ve tutuklanmalarına karar vermiştir.

9 Aralık 1987'de, dilekçe sahipleri, Yenimahalle (Ankara) Savcılığına şikayette bulunmuşlar ve gözaltı sırasında polis memurlarının kötü muamelelerine maruz kalmaktan ve yasaya aykırı olarak hürriyetlerinden yoksun bırakılmaktan yakınmışlardır.

21 Aralık 1987'de Yenimahalle Ankara Savcılığı takipsizlik kararı vermiştir.

7 Ocak 1988'de, dilekçe sahiplerinin avukatları, bu takipsizlik kararına, Altındağ (Ankara) Ağır Ceza Mahkemesi başkanlığı nezdinde itiraz etmişlerdir.

18 Ocak 1988'de, Altındağ (Ankara) Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı dosya üzerinden yaptığı inceleme sonucunda, avukatların savcılığın takipsizlik kararına karşı yapmış oldukları itirazı reddetmiştir.

Komasyon önünde, dilekçe sahipleri, işkence gördüklerinden, Sözleşmenin 3. maddesine aykırı olan diğer muamelelere tabi tutulduklarından ve Sözleşmenin 5. maddesi hükümlerine aykırı olarak hürriyetlerinden yasal olmayan bir biçimde yoksun bırakıldıklarından yakınmaktadırlar.

Dilekçelerin kabul edilebilirliği konusunda Hükümet şu kanıtları ileri sürmektedir :

Sözleşmenin 5. maddesine dayanan şikayetler için, Hükümet aynı maddenin 5. paragrafı ile getirilen ve diğer paragraflarının ihlali durumunda tazminat hakkını öngören hükme dikkat çekmiştir. Hükümet, dilekçe sahiplerinin Türkiye'de mevcut elverişli ve etkili bir dizi başvuru yolunu tüketmediklerini saptamıştır. Bu yollar şunlardır :

- Anayasa'nın 11. ve 36. maddesi ile bağlantılı olarak 19. maddesine dayanan başvuru yolu ;

- Türkiye'de kanun hükmünde olan Sözleşmenin 5. maddesinin 5. fıkrasına dayanan ve Anayasa'nın 11. ve 36. maddelerindeki dava açma hakkının kullanıldığı başvuru yolu ;

- Borçlar Kanunu'nun 41. maddesine dayanan tazminat davası yolu ;

- Haksız tutuklanana tazminat verilmesine ilişkin 466 sayılı kanuna dayanan başvuru yolu.

Nihayet, Hükümet, Altındağ Ağır Ceza Mahkemesi Başkanının verdiği karara karşı Ceza Usul Yasasının 343. maddesi ile öngörülen başvuru yolunun da kullanılmadığını ifade etmiştir.

Sözleşmenin 3. maddesine dayanan şikayetler bakımından ise, Hükümet bunların açıkça esassız oldukları görüşündedir : Dilekçeleri destekleyen hiçbir delil bulunmadığı gibi, bunlardaki

iddialara karşı Hükümet tarafından yeterince delil (özellikle tıbbi raporlar) ileri sürülmüştür.

Ek olarak, Hükümet, 3. madde'ye dayanan şikayetlerin, duruşmada açıklanan iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle reddetilmesini istemiştir.

İç hukuk yollarının tüketilmemesine dayanan def'iler konusunda dilekçe sahipleri ilk olarak Ceza Usul Yasasının 343. maddesinde düzenlenen yazılı emir yolunu harekete geçirmeye sadece Adalet Bakanının yetkili olduğunu ve bu konuda mutlak bir takdir yetkisine sahip bulunduğunu belirtmişlerdir. Meselenin Anayasa Mahkemesine gönderilmesi konusunda ise, bu usulün ancak savcının bir ceza davası açmasından sonra mümkün olabileceğini, bu olayda ise böyle bir şeyin olmadığını ifade etmişlerdir. Gözaltına alma kararına itiraz konusunda ise, tutulmalarının ancak müessir fiil sayılabileceğini, çünkü bir yargıç kararı bulunmadığını ileri sürmüşlerdir. Diğer yandan, böyle bir yol şayet bulunmuş olsaydı, gözaltı süresince dışarıyla olan bütün bağlantılarının kesilmiş olması nedeniyle bunu kullanmak durumunda olmadıklarını belirtmişlerdir.

Dilekçe sahipleri, ana dava henüz sonuçlanmadığından, 466 sayılı yasaya göre, tazminat davası açılmayacağını, Danıştay'da Devlet'e karşı tazminat davası açmanın ve Borçlar Kanununun 41. maddesine göre işkence yapanlara karşı tazminat davası açmanın, Sözleşmeye aykırılığın saptanmasını amaçlayan bireysel başvurunun çözümünde hiçbir etkisi bulunmadığını bildirmişlerdir.

Esas hakkında ise, dilekçe sahipleri, türk mevzuatının bugünkü durumunun, aşırı uzun bir gözaltı süresine imkan sağlayarak ve tutukluları avukatlarının yardımından yoksun kılarak, bu davada da varlığını ileri sürdükleri kötü muamele için elverişli bir ortam yarattığını ifade etmişlerdir.

Hükümet, esasa ilişkin meseleler hakkında, sadece Sözleşmenin 27. maddesinin 2. paragrafındaki "açık ca esassızlık" kavramı bakımından görüş bildirmiştir.

Komisyon, şimdi dilekçelerin esasını inceleyecek ve Sözleşmede tanınmış insan haklarına saygı gösterilmesinden esinlenen bir dostça çözüme ulaşmak amacıyla, taraflara hizmet sunacaktır (28. madde). Bir çözüme ulaşırsa Komisyon olayların kısa bir açıklanmasını ve kabul edilen çözümü içeren bir rapor hazırlayarak, Avrupa Konsey'i Bakanlar Komite'sine gönderecektir (30. madde).

Buna karşılık, bir çözüm bulunmadığı takdirde, Komisyon, olayları tespit eden ve bunların ilgili devlet tarafından, Sözleşme hükümleri gereğince üstlenilen yükümlerin bir ihlalini oluşturup oluşturmadığı hakkındaki görüşünü bildiren bir rapor hazırlayacaktır. Rapor, bir karar almaya yetkili olan Bakanlar Komite'sine gönderilecektir

Duruşma sırasında taraflar şu şekilde temsil edilmişlerdir :

Hükümet tarafı :

Prof. Dr. Suat BİLGE

Prof. M. GOLSONG

Dr. Deniz AKÇAY

Münci ÜZMEN

Hükümet temsilcisi

Danışman

Uzman

Uzman

Dilekçe sahipleri tarafı :

Avukat Güney DİNÇ

Avukat Ersen ŞANSAL

Avukat Alain MARX

İzmir Barosu avukatı

Dilekçe sahiplerinin vekili

Ankara Barosu avukatı

Dilekçe sahiplerinin vekili

Strasbourg Barosu avukatı

Danışman

TÜRKİYE SOSYAL TARTAV ARAŞTIRMA VAKFI